

Sygn. akt III USKP 85/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 23 listopada 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

Prezes SN Piotr Prusinowski (przewodniczący)
SSN Halina Kiryło (sprawozdawca)
SSN Romualda Spyt

w sprawie z odwołania K. Ż.
od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w W.
o emeryturę pomostową,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 23 listopada 2021 r.,
skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 20 grudnia 2018 r., sygn. akt III AUa (...),

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w W. wyrokiem z dnia 1 sierpnia 2018 r. oddalił odwołanie K. Ż. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w W. z dnia 30 listopada 2017 r., którą organ rentowy odmówił wnioskodawcy prawa do emerytury pomostowej.

Sąd pierwszej instancji ustalił, że K. Ż., urodzony 15 stycznia 1960 r., w dniu 31 października 2017 r. złożył wniosek o przyznanie prawa do emerytury

pomostowej. Zaskarżoną decyzją organ rentowy odmówił ubezpieczonemu prawa do tego świadczenia. Zakład Ubezpieczeń Społecznych uznał za udowodnione przez wnioskodawcę 34 lata i 7 miesięcy okresów składkowych oraz 1 rok, 3 miesiące i 10 dni okresów nieskładkowych, co razem daje 35 lat, 10 miesięcy i 10 dni stażu ubezpieczeniowego. Natomiast nie zaliczono ubezpieczonemu żadnego okresu do stażu pracy w szczególnych warunkach. Organ rentowy nie uwzględnił w tym stażu okresów zatrudnienia wnioskodawcy w: 1) P. sp. z o.o. w W. od 3 lipca 1978 r. do 29 marca 1992 r., od 25 kwietnia 1992 r. do 10 maja 1992 r., od 13 czerwca 1992 r. do 14 lipca 1992 r., od 3 grudnia 1997 r. do 31 grudnia 1997 r. (ponieważ w przedłożonym zaświadczeniu wykonywania pracy w szczególnych warunkach z dnia 26 kwietnia 2010 r. wskazano, że ubezpieczony pracował na stanowisku „ślusarza oprzyrządowania odlewniczego”, powołując załącznik nr 1 pkt 32 do ustawy o emeryturach pomostowych; nie zawarto natomiast informacji, czy za pracowników wykonujących pracę na tym stanowisku po dniu 31 grudnia 2008 r. były odprowadzane składki na FEP; 2) Przedsiębiorstwie Produkcyjno-Usługowo-Handlowym Zakładzie H. sp. z o.o. w W. od 1 stycznia 1998 r. do 31 grudnia 2008 r. (ponieważ w świadectwie pracy z dnia 2 sierpnia 2010 r. w punkcie 8 powołano wykaz A dział III poz. 22 pkt 15 zarządzenia nr 3 Ministra Hutnictwa i Przemysłu Maszynowego z dnia 30 marca 1985 r., pod którym figuruje stanowisko „ślusarz w odlewni”, a nie zajmowane przez wnioskodawcę stanowisko „ślusarz oprzyrządowania odlewniczego”, „brygadzysta ślusarz oprzyrządowania odlewniczego”; brak przy tym informacji, na podstawie jakich dokumentów uznano tożsamość tych stanowisk, a nadto pracodawca nie określił charakteru wykonywanej pracy w szczególnych warunkach ściśle według wykazu, działu i pozycji rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43).

Praca wnioskodawcy w spornym okresie polegała na przygotowaniu farby azbestowej. Kawałki płyt azbestowych były łamane w osobnym naczyniu, rozmoczone, gniecione na papkę i zalewane wodą ze szkłem wodnym w celu zrobienia masławatej płynnej farby. Formy odlewnicze podgrzewano do 100-120 stopni i dopiero wtedy smarowano je farbą z azbestu. Produkcja była duża,

odbywała się na trzy zmiany, a na każdej zmianie pracowało co najmniej 30 odlewników. H. wykonywał głównie produkcję elementów aluminiowych. W odlewni wykonywano odlewy, a obróbka skrawania (mechaniczna) odbywała się w innych działach. Pracownikom nie wypłacano dodatku szkodliwego w związku z pracą z azbestem, gdyż w tamtym czasie nie traktowano azbestu jako szkodliwego.

W momencie składania wniosku o emeryturę wnioskodawca pracował w Przedsiębiorstwie Produkcji H. S.A i nadal tam pracuje, bez przerwy, od dnia 2 sierpnia 2010 r.

W oparciu o powyższe ustalenia Sąd Okręgowy uznał, że odwołanie K. Ż. nie zasługiwało na uwzględnienie. Prawo do emerytury przysługuje bowiem pracownikowi, który spełni łącznie wszystkie przesłanki wymienione w art. 4 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych, z uwzględnieniem art. 5-12 ustawy. Ubezpieczony nie spełnił zaś przesłanki wskazanej w art. 4 ust. 7 tego aktu, gdyż zarówno w dniu składania wniosku o emeryturę pomostową, jak też w dacie zamknięcia rozprawy pozostawał w stałym zatrudnieniu na podstawie umowy o pracę. Sąd nie badał zatem spełniania przez wnioskodawcę pozostałych przesłanek uzyskania emerytury pomostowej.

Na skutek apelacji ubezpieczonego, Sąd Apelacyjny w (...) wyrokiem z dnia 20 grudnia 2018 r. zmienił zaskarżone orzeczenie i poprzedzającą je decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w W. ten sposób, że przyznał K. Ż. prawo do emerytury pomostowej od dnia 14 sierpnia 2018 r.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego, wyrok Sądu Okręgowego w dacie jego wydania był rozstrzygnięciem prawidłowym. Jednakże zmiana okoliczności faktycznych, jaka zaszła od daty tego orzeczenia, pozwoliła na ponowne zbadanie sprawy i poczynienie dodatkowych ustaleń. Z przedłożonego przez apelującego świadectwa pracy z dnia 13 sierpnia 2018 r. wynika, że K. Ż. był zatrudniony w Przedsiębiorstwie Produkcji H. S.A w okresie od 2 sierpnia 2010 r. do 13 sierpnia 2018 r. w wymiarze pełnego etatu, na stanowisku konserwatora-mechanika. Stosunek pracy ustał na mocy porozumienia stron. Zatem sam spór w przedmiotowej sprawie uległ zawężeniu do oceny, czy praca wnioskodawcy w środowisku azbestu stanowiła pracę w warunkach szczególnych.

Stosownie do art. 3 ust. 1 ustawy pomostowej, prace w szczególnych warunkach to prace związane z czynnikami ryzyka, które z wiekiem mogą z dużym prawdopodobieństwem spowodować trwałe uszkodzenie zdrowia, wykonywane w szczególnych warunkach środowiska pracy, determinowanych siłami natury lub procesami technologicznymi, które mimo zastosowania środków profilaktyki technicznej, organizacyjnej i medycznej stawiają przed pracownikami wymagania przekraczające poziom ich możliwości, ograniczony w wyniku procesu starzenia się jeszcze przed osiągnięciem wieku emerytalnego, w stopniu utrudniającym ich pracę na dotychczasowym stanowisku; wykaz prac w szczególnych warunkach określa załącznik nr 1 do ustawy pomostowej. Z kolei zgodnie z art. 3 ust. 2 ustawy pomostowej, prace o szczególnym charakterze to prace wymagające szczególnej odpowiedzialności oraz szczególnej sprawności psychofizycznej, których możliwość należytego wykonywania w sposób niezagrożający bezpieczeństwu publicznemu, w tym zdrowiu lub życiu innych osób, zmniejsza się przed osiągnięciem wieku emerytalnego na skutek pogorszenia sprawności psychofizycznej, związanego z procesem starzenia się; wykaz prac o szczególnym charakterze określa załącznik nr 2 do ustawy pomostowej. W świetle pkt 32 załącznika nr 1 do ustawy pomostowej, pracami w szczególnych warunkach są prace bezpośrednio przy przetwórstwie materiałów zawierających azbest lub prace rozbiórkowe związane z ich usuwaniem.

Zasadnicze znaczenia dla prawidłowej wykładni powołanych przepisów ma to, że w załączniku nr 2 do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze (Dz.U. z 1983 r. Nr 8, poz. 43), w dziale IV pod poz. 1 wymienione zostały - jako prace w szczególnych warunkach - prace wykonywane bezpośrednio przy przetwórstwie azbestu. Mimo ogólnej zasady obowiązującej w przypadku emerytur pomostowych, zgodnie z którą w porównaniu do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym istotnie zawężono krąg ubezpieczonych - pracowników uprawnionych do tego świadczenia, kierując się przy tworzeniu wykazów prac w szczególnych warunkach/charakterze kryteriami medycznymi z zakresu medycyny pracy, to jednak w przypadku prac narażających na kontakt z azbestem - właśnie z uwagi na kryteria medyczne - wyraźnie

poszerzono ich zakres uprawniający do ubiegania się o emeryturę pomostową. O ile w załączniku do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. jest mowa wyłącznie o pracach wykonywanych bezpośrednio przy przetwórstwie azbestu, o tyle załącznik do ustawy o emeryturach pomostowych jako prace w warunkach szczególnych kwalifikuje prace bezpośrednio przy przetwórstwie materiałów zawierających azbest lub prace rozbiórkowe związane z ich usuwaniem. Nie dość zatem, że rozszerzono zakres czynnościowy (poza pracami wykonywanymi bezpośrednio przy przetwórstwie są to również prace rozbiórkowe), to przede wszystkim czynności te mogą odnosić się nie tylko do azbestu, ale również materiałów zawierających azbest.

Analiza dotychczasowego orzecznictwa Sądu Najwyższego i sądów powszechnych prowadzi do wniosku, że w zakresie prac narażających na kontakt z azbestem odnosiło się ono w głównej mierze do tych prac w zakresie wymienionym pod poz. 1 działu IV załącznika nr 2 do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. Do argumentacji prawnej przedstawionej w tych judykatach należy obecnie - wobec odmiennego traktowania przez ustawodawcę prac w narażeniu na kontakt z azbestem – odnosić się z dużą dozą ostrożności, mając na względzie to, że nie można jej wprost przełożyć na stany faktyczne, do których zastosowanie znajduje pkt 32 załącznika nr 1 do ustawy o emeryturach pomostowych.

Przy rozpoznawaniu niniejszej sprawy, której istotą jest możliwość kwalifikacji spornego zatrudnienia ubezpieczonego jako prac bezpośrednio przy przetwórstwie materiałów zawierających azbest lub prac rozbiórkowych związanych z ich usuwaniem, będących pracami w szczególnych warunkach, trzeba zwrócić uwagę, że w załączniku nr 2 do rozporządzenia Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 21 sierpnia 1997 r. w sprawie substancji chemicznych stwarzających zagrożenia dla zdrowia lub życia (Dz.U. Nr 105, poz. 671), pod nr indeksowym 650-013-00-6 azbest figuruje jako substancja o udowodnionym działaniu rakotwórczym i stanowiącym poważne zagrożenie dla zdrowia przy oddziaływaniu na drogi oddechowe.

Jak wyjaśniono w uzasadnieniu wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 27 kwietnia 2016 r. wydanego w sprawie o sygn. akt III AUa 2129/15 (LEX nr 2084141), azbest jest wszechobecny z uwagi na jego powszechne występowanie w

zewnętrznej warstwie skorupy ziemskiej oraz przy jego szerokim zastosowaniu. Wyniki dotychczasowych badań świadczą o tym, że pył powstający podczas wydobywania i przerobu azbestu, a także podczas użytkowania wyrobów zawierających ten minerał, należy do jednego z najbardziej szkodliwych zanieczyszczeń powietrza. Azbest jest groźny dla dróg oddechowych, przy czym stopień zagrożenia zależy od rodzaju pyłu, wielkości włókien, stopnia zapylenia. W efekcie oddziaływania pyłów azbestowych stwierdzono możliwość występowania następujących chorób: pylicy azbestowej, azbestozy, raka płuc, międzybłoniaków opłucnej. Emisja pyłu azbestowego może natomiast wystąpić podczas: 1) prac wyburzeniowych, rozbiórkowych lub reperacji obiektów o lekkich ścianach osłonowych; płyty stosowane w takich ścianach często są niewidoczne (przykryte od zewnętrznej i wewnętrznej strony); 2) rozbiórki ścian działowych lub stropów ocieplonych zawierających płyty azbestowe; 3) usuwania dachów i elewacji wykonanych z płyt azbestowych; 4) wyburzania obiektów o konstrukcji nośnej stalowej i żelbetowej z izolacją przeciwoogniową wykonaną w formie natrysku lub okładzin z miękkich płyt azbestowych; 5) czyszczenia i renowacji pokryć dachowych, sieci ciepłej (zewnętrznej i wewnętrznej), węzłów ciepłych; 6) czyszczenia, renowacji, remontów, usuwania wyposażenia laboratoriów chemicznych, magazynów przemysłowych, hal produkcyjnych z zastosowaną ochroną przeciwpożarową elementów budowlanych; 7) wykonywania wszelkich czynności, które łączą się z przekuwaniem lub wierceniem otworów w ścianach działowych, stropach budynków o lekkiej konstrukcji nośnej z lekkimi ścianami osłonowymi i zastosowanym zabezpieczeniem ppoż; 8) naprawy urządzeń przemysłowych izolowanych termicznie azbestem; 9) usuwania lub demontażu sufitów podwieszonych; 10) adaptacji i modernizacji różnych pomieszczeń; 11) napraw, konserwacji konstrukcji stalowej budynków, w szczególności osłon ognioochronnych; 12) modernizacji pomieszczeń dźwigów, napraw przewodów wentylacyjnych (por. Państwowa Inspekcja Ochrony Środowiska: ODPADY zagrożeniem dla środowiska; mgr Maria Suchy: Odpady niebezpieczne azbest, Warszawa 1998).

Dotychczasowe orzecznictwo w sprawach, w których sporna była kwalifikacja zatrudnienia przy pracach narażających na kontakt z azbestem,

pozostaje aktualne przede wszystkim w zakresie, w jakim wyjaśnia znaczenie sformułowania „prace bezpośrednio przy przetwórstwie” z tym zastrzeżeniem, że pkt 32 załącznika nr 1 do ustawy o emeryturach pomostowych wskazuje na prace bezpośrednio przy przetwórstwie materiałów zawierających azbest, a nie wyłącznie przy przetwórstwie azbestu. Jak sama nazwa wskazuje, prace bezpośrednio przy przetwórstwie materiałów zawierających azbest to prace, które są wykonywane przez pracowników przy obróbce czy rozbiórce tychże materiałów. Przetwórstwo to ogół procesów technologicznych mających na celu zmianę wszelkich właściwości fizycznych oraz chemicznych.

Takie prace niewątpliwie wykonywał ubezpieczony. Polegały one na przygotowaniu farby azbestowej, a z dołączonych do akt dokumentacji technicznej wynika, że farba zawierała 30% azbestu. Kawałki płyt azbestowych były łamane w osobnym naczyniu, rozmoczone, gniecione na papkę i zalewane wodą ze szkłem wodnym w celu zrobienia masławatej płynnej farby. Formy odlewnicze podgrzewano do 100-120 stopni i dopiero wtedy smarowano je farbą z azbestu. Sąd Apelacyjny uznał opisanie prace wnioskodawcy za prace bezpośrednio przy przetwórstwie materiałów zawierających azbest i zakwalifikował je jako ujęte w załączniku nr 1 do ustawy o emeryturach pomostowych, pod poz. 32 oraz w wykazie B, dział IV, poz. 1 załącznika do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze (Dz.U. z 1983 r. Nr 8, poz. 43). Są to jednocześnie prace, o których mowa w zarządzeniu nr 7 Ministra Przemysłu Chemicznego i Lekkiego z dnia 7 lipca 1987 r. w sprawie prac wykonywanych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w zakładach pracy resortu przemysłu chemicznego i lekkiego (Dz. Urz. M. P.Ch.i L. z dnia 3 sierpnia 1987 r., Nr 4) - Dział IV - W chemii, poz. 1.

W świetle powyższych ustaleń zaistniały podstawy do zmiany zaskarżonego wyroku i przyznania wnioskodawcy prawa do emerytury pomostowej od dnia następnego po spełnieniu wszystkich przesłanek, tj. od rozwiązania stosunku pracy.

Organ rentowy wywiódł skargę kasacyjną od powyższego wyroku, zaskarżając go w całości. Zaskarżonemu orzeczeniu zarzucił naruszenie przepisów prawa materialnego: art. 4 pkt 7 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach

pomostowych, przez rozstrzygnięcie sprawy przez Sąd drugiej instancji w ten sposób, że Sąd ten przyznał wnioskodawcy prawo do emerytury pomostowej poczynwszy od dnia 14 sierpnia 2018 r., podczas gdy w tym dniu ubezpieczony był nadal w zatrudnieniu u tego samego pracodawcy, bowiem przedłożył on świadectwo pracy, zgodnie z którym rozwiązał stosunek zatrudnienia w dniu 13 sierpnia 2018 r., ale następnego dnia zawarł z tym samym pracodawcą umowę o pracę.

Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i orzeczenie co do istoty sprawy, przez oddalenie apelacji ubezpieczonego, a w konsekwencji - oddalenie odwołania od decyzji organu rentowego; ewentualnie wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania. Ponadto wniósł o zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.

W uzasadnieniu skargi podniesiono, że ubezpieczony był zatrudniony w Przedsiębiorstwie Produkcji H. S.A. w okresie od 2 sierpnia 2010 r. do 13 sierpnia 2018 r. w wymiarze pełnego etatu, na stanowisku konserwatora-mechanika. Stosunek pracy ustał na mocy porozumienia stron. Tymczasem, jak wynika z systemu KSI ZUS, w dniu 14 sierpnia 2018 r. wnioskodawca ponownie został zatrudniony u tego samego pracodawcy, a zatem nie nastąpiło rozwiązanie stosunku pracy i tym samym apelujący nie spełnił wszystkich przesłanek ustawowych do przyznania emerytury pomostowej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie zasługuje na uwzględnienie.

Na wstępie rozważań warto przypomnieć, że emerytury pomostowe zapowiedziane w art. 24 ust. 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (aktualnie jednolity tekst: Dz.U. z 2021 r., poz. 291; dalej jako ustawa o emeryturach i rentach z FUS lub ustawa emerytalna), zostały wprowadzone do systemu ubezpieczeń społecznych przez ustawę z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (jednolity tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 1924; dalej jako ustawa o emeryturach pomostowych lub ustawa) i

dotyczą ubezpieczonych (urodzonych po dniu 31 grudnia 1948 r.) zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze. Zastąpiły one emerytury w niższym wieku przyznawane na podstawie ustawy o emeryturach i rentach z FUS pracownikom zatrudnionym w szczególnych warunkach pracy lub w szczególnym charakterze. Cechą charakterystyczną emerytur pomostowych jest ich przejściowy charakter, zgodnie bowiem z art. 16 ustawy, prawo do tego świadczenia ustaje nie tylko z dniem śmierci uprawnionego, ale również z dniem poprzedzającym dzień nabycia prawa do emerytury, z dniem osiągnięcia przez uprawnionego wieku 60 lat w przypadku kobiet i 65 lat w przypadku mężczyzn, jeżeli uprawniony nie ma prawa do emerytury ustalonego decyzją organu rentowego (por. I. Jędrasik - Jankowska, K. Jankowska, Prawo do emerytury - komentarz do ustaw z orzecznictwem, Warszawa 2011, s. 34 i następne). Z uwag tych płynie wniosek o odrębnym charakterze obu tych świadczeń (emerytur w niższym wieku i emerytur pomostowych), przy czym trzeba wskazać, że nie wszyscy uprawnieni do emerytur w niższym wieku z uwagi na pracę w warunkach szczególnych lub w szczególnym charakterze w rozumieniu przepisów ustawy o emeryturach i rentach z FUS, nabyliby obecnie prawo do emerytur pomostowych.

Celem ustawy o emeryturach pomostowych jest ograniczenie kręgu uprawnionych do emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 13 marca 2012 r., II UK 164/11, OSNP 2013 nr 5-6, poz. 62 i z dnia 4 września 2012 r., I UK 164/12, OSNP 2013 nr 15-16, poz. 185, uzasadnienie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 16 marca 2010 r., K 17/09, OTK-A 2010 nr 3, poz. 21 oraz uzasadnienie projektu ustawy, Sejm RP VI kadencji, nr druku 1070).

Geneza i ogólna charakterystyka emerytur pomostowych została przedstawiona przez Trybunał Konstytucyjny w uzasadnieniu wyroku z dnia 16 marca 2010 r., K 17/09 (OTK-A 2011 nr 3, poz. 21) oraz w późniejszych orzeczeniach (wyroki Trybunału Konstytucyjnego: z dnia 25 listopada 2010 r., K 27/09, OTK-A 2010 nr 9, poz. 109 oraz z dnia 3 marca 2011 r., K 23/09, OTKA - 2011 nr 2, poz. 8). Trybunał zwrócił uwagę, że ważną okolicznością, która wpłynęła na uchwalenie ustawy o emeryturach pomostowych, było wygaszanie dotychczasowych zasad przechodzenia na emeryturę w obniżonym wieku

emerytalnym przez osoby pracujące w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze na podstawie przepisów ustawy o emeryturach i rentach z FUS. A zatem celem ustawy pomostowej, w obliczu niekorzystnych trendów demograficznych, było przede wszystkim przejście z systemu, w którym istniały szerokie możliwości przechodzenia na emeryturę, do systemu, w którym takie uprawnienia poddane będą likwidacji. Na konieczność ograniczenia kręgu osób uprawnionych do emerytury w obniżonym wieku Trybunał Konstytucyjny wskazywał już w wyroku z dnia 20 maja 2008 r., SK 9/07 (OTK - A 2008 nr 4, poz. 60), podnosząc, że konieczne jest zweryfikowanie przesłanek, którymi kierował się prawodawca w 1983 r. przy konstruowaniu preferencyjnych rozwiązań skracania wieku emerytalnego. Demokratyczne przemiany społeczno-gospodarcze spowodowały, że ubezpieczenie społeczne powinno przestać być wykorzystywane jako instrument rozwiązywania problemów na rynku pracy. Stąd emerytury pomostowe, choć są świadczeniami emerytalnymi, różnią się od "zwykłych" emerytur wypłacanych na podstawie ustawy emerytalnej osobom, które osiągnęły powszechny wiek emerytalny. Wśród najważniejszych odrębności należy wymienić: (-) obniżony o co najmniej 5 lat wiek emerytalny w porównaniu do zwykłego wieku emerytalnego (art. 4 pkt 3 ustawy o emeryturach pomostowych i art. 24 ust. 1 ustawy emerytalnej); (-) dodatkowy wymóg stażu co najmniej 15 lat pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (art. 4 pkt 5 ustawy o emeryturach pomostowych), zdefiniowanych w art. 3 ust. 1-3 ustawy i wyszczególnionych w załącznikach nr 1 i 2 do tego aktu; (-) okresowość (emerytury pomostowe są wypłacane tylko w okresie przejściowym, do osiągnięcia przez uprawnionego powszechnego wieku emerytalnego, kiedy to nabywa on prawo do zwykłej emerytury); (-) wygasający charakter (warunkiem uzyskania emerytury pomostowej jest wykonywanie pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze przed 1 stycznia 1999 r.); (-) odrębne źródło finansowania (środki na emerytury pomostowe nie pochodzą z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, a więc ze zwykłych składek na ubezpieczenie emerytalne, lecz z odrębnego Funduszu Emerytur Pomostowych). W powołanych wyrokach Trybunał Konstytucyjny nie stwierdził niezgodności przepisów ustawy o emeryturach pomostowych z ustawą zasadniczą.

Pojęcie pracy w szczególnych warunkach i o szczególnym charakterze zdefiniowano w art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych. W ust. 7 tego artykułu wskazano jednocześnie, że za pracowników wykonujących prace w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze uważa się również osoby wykonujące przed dniem wejścia w życie ustawy (a więc przed 1 stycznia 2009 r.) prace w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy lub art. 32 i art. 33 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Prace w szczególnych warunkach uprawniające do emerytury pomostowej zostały określone w ustawie o emeryturach pomostowych przez: 1) definicję zawartą w art. 3 ust. 1 tej ustawy, 2) wyliczenie czynników ryzyka związanych z poszczególnymi rodzajami prac w szczególnych warunkach determinowanych siłami natury lub procesami technologicznymi, zawarte w art. 3 ust. 2 oraz 3) wykaz takich prac zawarty w załączniku nr 1 do ustawy.

Prace o szczególnym charakterze zdefiniowano w art. 3 ust. 3 ustawy i wyliczono w załączniku nr 2 do tego aktu. Stosownie do definicji zawartej w art. 3 ust. 1 ustawy o emeryturach pomostowych, prace w szczególnych warunkach to prace związane z czynnikami ryzyka, mogące z wiekiem z dużym prawdopodobieństwem spowodować trwale uszkodzenie zdrowia, wykonywane w szczególnych warunkach środowiska pracy, determinowanych siłami natury lub procesami technologicznymi, stawiające przed pracownikami - mimo zastosowania środków profilaktyki technicznej, organizacyjnej i medycznej - wymagania przekraczające poziom ich możliwości, ograniczony w wyniku procesu starzenia się jeszcze przed osiągnięciem wieku emerytalnego, w stopniu utrudniającym ich pracę na dotychczasowym stanowisku. Dopelnieniem definicji zawartej w art. 3 ust. 1 ustawy jest wyliczenie rodzajów prac wykonywanych w szczególnych warunkach determinowanych siłami natury lub procesami technologicznymi, z którymi związane są wspomniane czynniki ryzyka. Do pierwszej kategorii należą prace wykonywane pod ziemią, na wodzie, pod wodą i w powietrzu. Do drugiej - prace wykonywane w warunkach gorącego i zimnego mikroklimatu, bardzo ciężkie prace fizyczne, prace w warunkach podwyższonego ciśnienia atmosferycznego i ciężkie prace fizyczne związane z bardzo dużym obciążeniem statycznym wynikającym z konieczności pracy w wymuszonej, niezmienniej pozycji ciała. Przepis art. 3 ust. 1

ustawy odsyła wreszcie do wykazu prac w szczególnych warunkach stanowiącego załącznik nr 1 do ustawy.

W orzecznictwie sądów administracyjnych trafnie przyjmuje się, że wykaz prac określonych w art. 3 ust. 1 i 3 jest zamknięty i nie podlega uzupełnieniu, co oznacza, że cech pracy "o szczególnym charakterze" lub "w szczególnych warunkach" nie mogą posiadać inne prace, choćby sposób ich wykonywania i ich jakość mogły obniżyć się z wiekiem (wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Poznaniu z dnia 29 czerwca 2011 r., IV SA/Po 335/11, LEX nr 863891). W orzecznictwie tym słusznie również zauważono, że porównanie definicji ustawowych, jak również katalogów prac zaliczanych do prac w szczególnych warunkach oraz prac o szczególnym charakterze, pozwala na stwierdzenie, że o ile w pierwszym przypadku możliwość przejścia na wcześniejszą emeryturę uzasadniona jest bardziej względami interesu indywidualnego pracownika, który wykonuje pracę w warunkach szczególnie negatywnie wpływających na stan jego zdrowia, o tyle w przypadku prac o szczególnym charakterze definicja kładzie nacisk na szczególną odpowiedzialność pracownika, związaną z wykonywanymi czynnościami. W tym zatem przypadku dominującą rolę odgrywa raczej czynnik interesu publicznego - ochrony innych osób przed niebezpieczeństwem związanym z faktem, że pracownik, który wykonuje te szczególnie odpowiedzialne czynności może nie mieć już należytej sprawności psychofizycznej, ze względu na jej naturalne obniżenie podyktowane wiekiem (wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Lublinie z dnia 18 listopada 2010 r., III SA/Lu 243/10, LEX nr 653544).

Zgodnie z art. 3 ust. 4 ustawy o emeryturach pomostowych, za pracowników wykonujących prace w szczególnych warunkach uważa się pracowników wykonujących po dniu wejścia w życie ustawy, w pełnym wymiarze czasu pracy, prace, o których mowa w ust. 1. Powołany przepis zawiera dodatkowe kryterium, którego spełnienie pozwala na uznanie danego rodzaju prac za prace w szczególnych warunkach. Jest to wymóg związany z czasem narażenia pracownika na wpływ czynników ryzyka wymienionych w art. 3 ust. 1. ustawy o emeryturach pomostowych. W art. 3 ust. 4 ustawy nie chodzi więc o wymiar czasu pracy określony w umowie o pracę, lecz o wymiar czasu pracy faktycznie wykonywanej w

narażeniu na czynniki ryzyka, które powodują, że dane prace są pracami wykonywanymi w szczególnych warunkach. Dlatego też dla uznania, że praca jest wykonywana w szczególnych warunkach, nie wystarcza określenie w umowie o pracę, że pracownik został zatrudniony w pełnym wymiarze czasu pracy na konkretnym stanowisku, z zajmowaniem którego związana jest jedynie (potencjalna) konieczność wykonywania prac wymienionych w wykazie prac w szczególnych warunkach, stanowiącym załącznik nr 1 do ustawy o emeryturach pomostowych, ale niezbędne jest, aby prace takie rzeczywiście wykonywał w pełnym wymiarze czasu pracy, to jest codziennie i przez całą przewidzianą dla niego dniówkę roboczą.

W myśl art. 4 ustawy, prawo do emerytury pomostowej, z uwzględnieniem art. 5-12, przysługuje pracownikowi, który spełnia łącznie następujące warunki: 1) urodził się po dniu 31 grudnia 1948 r.; 2) ma okres pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze wynoszący, co najmniej 15 lat; 3) osiągnął wiek wynoszący co najmniej 55 lat dla kobiet i co najmniej 60 lat dla mężczyzn; 4) ma okres składkowy i nieskładkowy, ustalony na zasadach określonych w art. 5-9 i art. 11 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, wynoszący, co najmniej 20 lat dla kobiet i co najmniej 25 lat dla mężczyzn; 5) przed dniem 1 stycznia 1999 r. wykonywał prace w szczególnych warunkach lub prace w szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy lub art. 32 i art. 33 ustawy o emeryturach i rentach z FUS; 6) po dniu 31 grudnia 2008 r. wykonywał pracę w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3; 7) nastąpiło rozwiązanie z nim stosunku pracy.

Wprawdzie przy nabywaniu prawa do emerytury pomostowej na podstawie art. 4 ustawy uwzględnieniu podlegają przypadające przed dniem 1 stycznia 2009 r. okresy pracy w szczególnych warunkach w rozumieniu art. 32 i art. 33 ustawy emerytalnej, jednakże dotyczy to wyłącznie sytuacji spełnienia przez ubezpieczonego wszystkich pozostałych przesłanek określonych w art. 4 ustawy o emeryturach pomostowych. Inaczej rzecz ujmując, osobom wykonującym przed dniem wejścia w życie tej ustawy prace w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych lub art. 32 i art. 33 ustawy emerytalnej), uwzględnia się do dnia

1 stycznia 2009 r. okresy zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w rozumieniu przepisów rozporządzenia Rady Ministrów z 1983 r., pod warunkiem, że wykonywały one po dniu 31 grudnia 2008 r. pracę w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych. Możliwość ta jest natomiast wyłączona w stosunku do osób, które takiej pracy po wskazanej dacie nie wykonywały, a w rezultacie nie spełniają warunku określonego w art. 4 pkt 6 tej ustawy. Z powołanych przepisów wypływa wniosek, że jakkolwiek w świetle art. 4 pkt 2 i 5 w związku z art. 3 ust. 7 ustawy o emeryturach pomostowych, do wymaganego stażu przypadającego przed dniem wejścia w życie tego aktu, tj. przed 1 stycznia 2009 r., wlicza się okresy pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w rozumieniu zarówno art. 3 ust. 1 i 3 tej ustawy, jak i art. 32 i art. 33 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, to właściwego ograniczenia do zamierzonego przez ustawodawcę kręgu osób uprawnionych do emerytury pomostowej dokonuje konieczność ziszczenia się przesłanki z art. 4 pkt 6. Wymaganie to spełnia zasadniczą funkcję eliminacyjną, ograniczając ostatecznie prawo do emerytury pomostowej do kręgu osób wykonujących pracę kwalifikowaną jako szczególną w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych. W tym kierunku wypowiedział się także Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 15 stycznia 2013 r., I UK 448/12 (LEX nr 1396383), stwierdzając, że z wykładni art. 4 ustawy o emeryturach pomostowych wynika, iż dla zaliczenia do stażu pracy w szczególnych warunkach zatrudnienia w takich warunkach w okresie od 1 stycznia 1999 r. do 31 grudnia 2008 r. wymagane jest, aby co najmniej jeden miesiąc takiego zatrudnienia przypadał po dniu 31 grudnia 2008 r.

W rozpoznawanej sprawie bezspornym jest spełnienie przez ubezpieczonego K. Ż., urodzonego w dniu 15 stycznia 1960 r., wymienionych w art. 4 ustawy o emeryturach pomostowych przesłanek nabycia prawa do dochodzonego świadczenia, jakimi są osiągnięcie wieku co najmniej 60 lat oraz posiadania co najmniej 25 letniego stażu składkowego i nieskładkowego. Organ rentowy nie kwestionuje też faktu legitymowania się wnioskodawcy co najmniej 15 letnim okresem pracy w szczególnych warunkach, na który składają się okresy wykonywania przed dniem 1 stycznia 1999 r. prac w szczególnych warunkach w

rozumieniu art. 32 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, a po dniu 31 grudnia 2008 r. prac w szczególnych warunkach, o jakich mowa w art. 3 ust. 1 ustawy o emeryturach pomostowych.

Wypada przypomnieć za Sądem Apelacyjnym, że w załączniku nr 2 do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze (Dz.U. z 1983 r. Nr 8, poz. 43), w dziale IV pod poz. 1 wymienione zostały - jako prace w szczególnych warunkach - prace wykonywane bezpośrednio przy przetwórstwie azbestu. Jak zaś wyjaśnił Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z dnia 14 sierpnia 2013 r., III UK 122/12 (OSNP 2014 nr 5, poz. 75), w przepisie tym chodzi o przetwarzanie azbestu, stale i w pełnym wymiarze na stanowisku pracy (§ 2 rozporządzenia z 1983 r.); semantyczne znaczenie spotęgowane jest przy tym zwrotem o pracy wykonywanej „bezpośrednio” przy przetwórstwie azbestu. Wyraźnie określony został zatem rodzaj prac i granica różniąca te prace od prac, w których pracownik może mieć kontakt z azbestem, jednak jego praca nie polega na zatrudnieniu przy przetwórstwie azbestu. Zwrot „bezpośrednio przy” nie został użyty przypadkowo; oznacza pracę przy przetwórstwie azbestu i zastrzeżenie to eliminuje inne prace, które nie polegają na przetwórstwie azbestu oraz wyłącza związek przestrzenny (miejscowy) tych innych prac, tzn. inne prace w tym samym zakładzie, które nie polegają na przetwórstwie azbestu nie są zaliczane do prac w szczególnych warunkach w rozumieniu wykazu B do rozporządzenia z 1983 r., dział IV, poz. 1.

Rację ma Sąd drugiej instancji zauważając, że dotychczasowe orzecznictwo Sądu Najwyższego i sądów powszechnych w kwestii kwalifikacji pracy narażającej na kontakt z azbestem jako pracy w szczególnych warunkach odnosiło się w głównej mierze do prac wymienionych pod poz. 1 działu IV załącznika nr 2 do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. Do argumentacji prawnej przedstawionej w tych judykatach należy obecnie odnosić się z dużą dozą ostrożności, mając na względzie, że nie można jej wprost przełożyć na stany faktyczne, do których zastosowanie znajduje pkt 32 załącznika nr 1 do ustawy o emeryturach pomostowych. W świetle tego przepisu, pracami w szczególnych warunkach są bowiem prace bezpośrednio przy przetwórstwie materiałów

zawierających azbest lub prace rozbiórkowe związane z ich usuwaniem. Mimo zatem ogólnej zasady, zgodnie z którą w porównaniu do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym istotnie zawężono krąg osób uprawnionych do emerytury pomostowej, w przypadku prac narażających na kontakt z azbestem wyraźnie poszerzono ich zakres pozwalający na ubieganie się o przyznanie spornego świadczenia. O ile bowiem w załączniku do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. jest mowa wyłącznie o pracach wykonywanych bezpośrednio przy przetwórstwie azbestu, o tyle załącznik do ustawy o emeryturach pomostowych jako prace w warunkach szczególnych kwalifikuje prace bezpośrednio przy przetwórstwie materiałów zawierających azbest lub prace rozbiórkowe związane z ich usuwaniem. Rozszerzono zatem zakres czynnościowy tego pojęcia (poza pracami wykonywanymi bezpośrednio przy przetwórstwie są to również prace rozbiórkowe), a nadto czynności te trzeba odnosić nie tylko do azbestu, ale również materiałów zawierających azbest.

Należy podzielić stanowisko Sądu Apelacyjnego, że takie właśnie prace wykonywał ubezpieczony w spornym okresie. Polegały one na przygotowaniu farby azbestowej, która zawierała 30% azbestu. Kawałki płyt azbestowych były łamane w osobnym naczyniu, rozmoczone, gniecione na papkę i zalewane wodą ze szkłem wodnym w celu zrobienia masławatej płynnej farby. Formy odlewnicze podgrzewano do 100-120 stopni i dopiero wtedy smarowano je farbą z azbestu. Sąd drugiej instancji słusznie uznał opisane prace wnioskodawcy za prace bezpośrednio przy przetwórstwie materiałów zawierających azbest i zakwalifikował jako ujęte w załączniku nr 1 do ustawy o emeryturach pomostowych, pod poz. 32 oraz w wykazie B, dział IV, poz. 1 załącznika do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze (Dz.U. z 1983 r. Nr 8, poz. 43). Są to jednocześnie prace, o których mowa w zarządzeniu nr 7 Ministra Przemysłu Chemicznego i Lekkiego z dnia 7 lipca 1987 r. w sprawie prac wykonywanych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w zakładach pracy resortu przemysłu chemicznego i lekkiego (Dz. Urz. M. P.Ch.i L. z dnia 3 sierpnia 1987 r., Nr 4) - Dział IV - W chemii, poz. 1.

Kontrowersyjne okazało się natomiast spełnienie przez ubezpieczonego ostatniej z wymienionych w art. 4 ustawy o emeryturach pomostowych przesłanek kwalifikacyjnych nabycia prawa do spornego świadczenia, jaką jest rozwiązanie z wnioskodawcą stosunku pracy. Trzeba pamiętać, że zgodnie z art. 15 tej ustawy, prawo do emerytury pomostowej powstaje z dniem spełnienia wszystkich warunków wymaganych do nabycia tego prawa. Przyznanie prawa do emerytury pomostowej może zatem nastąpić dopiero od dnia następnego po dniu rozwiązania stosunku pracy (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 26 marca 2019 r., I UK 3/18, LEX nr 2638105).

Jak przy tym zauważył Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z dnia 21 sierpnia 2019 r., III UK 210/18 (OSNP 2020 nr 8, poz. 86), posłużenie się przez ustawodawcę wyrażeniem "nastąpiło z nim rozwiązanie stosunku pracy" oznacza, że chodzi o czynność prawną prowadzącą do rozwiązania stosunku pracy, która została podjęta przez pracodawcę zatrudniającego osobę ubiegającą się o emeryturę pomostową. W przypadku umownego stosunku pracy przesłankę taką wypełnia rozwiązanie stosunku pracy za wypowiedzeniem dokonany przez pracodawcę (art. 30 § 1 pkt 2 k.p.), rozwiązanie stosunku pracy bez wypowiedzenia dokonane przez pracodawcę (art. 30 § 1 pkt 3 k.p.) oraz rozwiązanie stosunku pracy za porozumieniem stron (art. 30 § 1 pkt 1 k.p.), nawet gdyby porozumienie rozwiązujące stosunek pracy zostało zawarte z inicjatywy ("na prośbę") pracownika. W uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 27 kwietnia 2016 r., III PZP 1/16 (OSNP 2016 nr 11, poz. 137), Sąd Najwyższy przyjął nadto, że także w przypadku terminowej umowy o pracę każda ze stron ma współdecydujący udział nie tylko w jej zawarciu, ale także w określeniu (uzgodnieniu) terminu końcowego jej obowiązywania, co oznacza, że każda ze stron, w tym pracownik, współdecyduje o rozwiązaniu terminowej umowy o pracę z upływem okresu, na który była zawarta także dlatego, że ustawodawca uznał to wyrażnie za jeden z nazwanych sposobów rozwiązania umowy o pracę (art. 30 § 1 pkt 4 k.p.), a nie za wygaśnięcie lub inny "nienazwany" sposób ustania terminowej umowy o pracę. Wobec tego warunek rozwiązania stosunku pracy jest spełniony w przypadku, gdy umowa o pracę rozwiązuje się z upływem czasu, na który była zawarta.

W judykaturze zauważa się, że art. 4 pkt 7 ustawy o emeryturach pomostowych uzależnia nabycie prawa do emerytury pomostowej od jednorazowego rozwiązania stosunku pracy, nie stawia natomiast wymagania dalszego niepozostawania w zatrudnieniu w dacie złożenia wniosku emerytalnego lub wydania decyzji przez organ rentowy. Warunek rozwiązania stosunku pracy może zaś zostać spełniony w trakcie postępowania sądowego, po stwierdzeniu spełnienia pozostałych przesłanek tego prawa. Przyjęcie odmiennej, rozszerzającej wykładni tego przepisu oznaczałoby ustanawianie dodatkowych kryteriów nabycia uprawnień emerytalnych nieprzewidzianych w tym przepisie. Ustawa o emeryturach pomostowych nie wymaga, aby po rozwiązaniu umowy o pracę ubezpieczony nie pozostawał w zatrudnieniu, bowiem wówczas pozbawiony normatywnego znaczenia byłby art. 17 ust. 4 tej ustawy. Po przyznaniu prawa do emerytury pomostowej podjęcie przez uprawnionego pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze w rozumieniu 3 ust. 1 i 3 ustawy pomostowej powoduje, że prawo do emerytury pomostowej ulega zawieszeniu bez względu na wysokość uzyskiwanego przychodu (wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 12 kwietnia 2012 r., II UK 235/11, OSNP 2013 nr 7-8, poz. 87; z dnia 20 listopada 2008 r., I UKN 104/08, OSNP 2010 nr 9-10, poz. 127; z dnia 11 grudnia 2018 r., II UK 386/17, LEX nr 2591129).

Dokonując wykładni podobnego w swej redakcji do art. 4 pkt 7 ustawy o emeryturach pomostowych przepisu art. 184 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, w jego brzmieniu obowiązującym do dnia 31 grudnia 2012 r., Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 11 czerwca 2013 r., II UK 381/12 (LEX nr 1331296) zauważył, że skoro zgodnie z art. 100 tego aktu (podobnie jak w przypadku art. 15 ustawy o emeryturach pomostowych), prawo do świadczenia (*in abstracto*) powstaje z dniem spełnienia wszystkich warunków wymaganych do jego nabycia, to w przypadku emerytury, o jakiej mowa w art. 184 tej ustawy - mając na uwadze, że wskazane w tym przepisie kryterium okresów składkowych i nieskładkowych oraz stażu pracy w szczególnych warunkach powinno być spełnione do chwili wyjścia w życie ustawy, tj. 1 stycznia 1999 r. - dniem tym jest dzień ziszczenia się pozostałych warunków określonych w tym przepisie, czyli osiągnięcie przez wnioskodawcę wieku emerytalnego, jeśli nie pozostawał w stosunku pracy i nie był

członkiem otwartych funduszy emerytalnych. W przeciwnym razie prawo do emerytury z tego przepisu powstaje dopiero po rozwiązaniu wszystkich stosunków pracy, w jakich ubezpieczony pozostawał w dniu osiągnięcia wieku emerytalnego lub w dniu złożenia wniosku o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym. Tak nabyte prawo podlega ochronie i nie zostaje utracone w razie późniejszego nawiązania nowego stosunku pracy z tym samym lub innym pracodawcą. Decyzja przyznająca prawo do emerytury ma bowiem deklaracyjny charakter. Potwierdza ona fakt nabycia przez wnioskodawcę prawa do świadczenia, które następuje w dniu spełnienia wszystkich przesłanek jego powstania. Art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z FUS uzależnia nabycie prawa do emerytury od jednorazowego rozwiązania stosunku (stosunków) pracy, nie stawia natomiast wymagania dalszego niepozostawania w zatrudnieniu w dacie złożenia wniosku emerytalnego lub wydania decyzji przez organ rentowy. Przyjęcie odmiennej, rozszerzającej wykładni art. 184 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS w jego brzmieniu obowiązującym do dnia 31 grudnia 2012 r., oznaczałoby ustanawianie dodatkowych kryteriów nabycia uprawnień emerytalnych z tego przepisu.

Sąd Najwyższy przyznał, że w uzasadnieniu postanowienia tego Sądu z dnia 22 lutego 2012 r., II UK 274/11 (LEX nr 1215285) wyrażono pogląd, iż pozostawanie w ciągłym zatrudnieniu po pozornym rozwiązaniu stosunku pracy u dotychczasowego pracodawcy wyklucza nabycie prawa emerytury na podstawie art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Motywując swoje stanowisko w tej kwestii Sąd Najwyższy zauważył, że nie powinno budzić żadnych wątpliwości, iż do rozwiązania stosunku pracy dochodzi wtedy, gdy w stosunku pracy o charakterze ciągłym występuje realna przerwa w świadczeniu pracy, wynosząca co najmniej 1 dzień roboczy. Wykluczone jest deklarowane rozwiązanie stosunku pracy dla celów emerytalnych, który w dalszym ciągu trwa i jest nieprzerwanie realizowany. Bez przerwania ciągłości zatrudnienia nie może być mowy o rozwiązaniu nieprzerwanie trwającego stosunku pracy. Zdaniem Sądu Najwyższego rozpoznającego sprawę II UK 381/12, tak stanowcze stwierdzenie nie znajduje oparcia w brzmieniu powołanego przepisu. Przepis stanowi wszak o "rozwiązaniu stosunku pracy" a nie o "przerwaniu ciągłości zatrudnienia", które po rozwiązaniu

danego stosunku pracy może być podjęte w ramach kolejnego stosunku nawiązanego przez strony. Określenie zaś koniecznej przerwy w zatrudnieniu na co najmniej jeden dzień roboczy ma zupełnie dowolny charakter. Warto przy tym zauważyć, że powołane postanowienie zapadło w sprawie, w której sąd drugiej instancji stwierdził pozorność rozwiązania stosunku pracy przez wnioskodawcę ubiegającego się o prawo do emerytury z art. 184 ustawy. Z dalszych wywodów Sądu Najwyższego wynika, że dla zakwestionowania w postępowaniu sądowym faktu rozwiązania stosunku pracy za porozumieniem stron z uwagi na wadę czynności prawnej w postaci pozorności w rozumieniu art. 83 k.c., konieczne jest podniesienie przez stronę stosownego zarzutu, zaś stwierdzenie pozorności oświadczenia woli jest kwestią stanu faktycznego a nie prawnego, która podlega ustaleniu przez sądy powszechne i nie jest objęta kontrolą kasacyjną (wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 23 stycznia 1997 r., I CKN 51/96, OSNC nr 6-7, poz. 179; z dnia 6 listopada 1996 r., II UKN 9/96, OSNAPiUS 1997 nr 11, poz. 201; z dnia 10 września 1999 r., II UKN 7/99, OSNAPiUS 2000 nr 23, poz. 865).

W przedmiotowej sprawie Sąd Apelacyjny ustalił, że rozwiązanie stosunku pracy ubezpieczonego K. Ż. z ostatnim pracodawcą, to jest Przedsiębiorstwem Produkcji H. S.A, dokonane w trybie porozumienia stron, nastąpiło z dniem 13 sierpnia 2018 r. Ważność i skuteczność tej czynności prawnej nie została podważona toku niniejszego procesu. We wskazanej dacie spełnione zostały przez odwołującego się wszystkie ustawowe przesłanki nabycia prawa do emerytury pomostowej, a słuszności tej tezy nie przeczy okoliczność, że następnego dnia strony zawarły nową umowę o pracę. Faktem jest, że nastąpiło to już po wydaniu przez organ rentowy decyzji odmawiającej wnioskodawcy spornego świadczenia.

Należy podkreślić, że Sąd ubezpieczeń społecznych przyznając prawo do świadczenia z ubezpieczenia społecznego jest zobowiązany do samodzielnej weryfikacji przesłanek do uzyskania tego prawa, a obowiązek owej weryfikacji istnieje także w sytuacji, gdy organ rentowy popełnił błąd nawet w kwestii, która nie była wcześniej przedmiotem sporu (wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 7 marca 2007 r., I UK 195/05, OSNP 2007 nr 3-4, poz. 55; z dnia 2 października 2008 r., I UK 88/08, OSNP 2010 nr 7-8, poz. 100; z dnia 15 grudnia 2009 r., II UK 138/08, niepublikowany i z dnia 20 maja 2014 r., I UK 421/13, LEX nr 1480156). Co do

zasady, w postępowaniu sądowym w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych badaniu podlega legalność decyzji według stanu faktycznego i prawnego istniejącego w chwili jej wydania (wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 10 marca 1998 r., II UKN 555/97, OSNAPiUS 1999 nr 5, poz. 181; z dnia 20 maja 2004 r., II UK 395/03, OSNP 2005 nr 3, poz. 43; z dnia 25 stycznia 2005 r., I UK 152/04, OSNP 2005 nr 17, poz. 273; z dnia 2 lutego 2007 r., III UK 25/07, OSNP 2008 nr 19 - 20, poz. 293), aczkolwiek nie ma przeszkód, aby sąd ubezpieczeń społecznych przyznał prawo do emerytury w razie spełnienia warunku rozwiązania stosunku pracy - przy stwierdzeniu spełnienia pozostałych przesłanek nabycia prawa do świadczenia - po złożeniu wniosku, a przed wydaniem decyzji przez organ rentowy lub nawet – jak miało to miejsce w niniejszym przypadku - w trakcie postępowania sądowego (wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 12 kwietnia 2012 r., II UK 235/11 i z dnia 8 stycznia 2013 r., I UK 362/12, niepublikowane).

Nie podzielając zarzutów i wniosków kasacyjnych, Sąd Najwyższy z mocy art. 398¹⁴ k.p.c. orzekł o oddaleniu skargi kasacyjnej organu rentowego.